

MASARYKOVA UNIVERZITA

VIKBA32 Informační vzdělávání

Gramotnost a kompetence

Standardy a modely informační gramotnosti

Mgr. Jan Zikuška

2.3. 2012

Informační vzdělávání

- Cesta k informační gramotnosti.
- Není jednorázová akce, ale spektrum aktivit.
- Změna ve společnosti → Změna také ve vzdělávacím systému = Implementace do všech stupňů vzdělávání

Význam pojmu

- Vzdělávání
- Výchova
- Příprava
- **Informační přetížení**

Gramotnost (literacy)

Schopnost čtení a psaní (resp.použití jazyka pro komunikaci, poslech, čtení, psaní).

IG vychází z obecného principu gramotnosti

- *negramotný je člověk, jehož úroveň ve čtení a psaní je nižší než u devítiletého dítěte (Velká Británie),*
- *negramotný je každý člověk, který není schopen přečíst, napsat a **pochopit** krátký a jednoduchý text týkající se jeho každodenního života*
- *negramotný je každý, kdo dosáhl čtrnácti let a nedokončil 5. třídu základní školy (američtí statistikové)*
- *negramotný je každý, kdo nesplnil požadavek osmi let formální školní docházky (USA, Severní Karolína)*

Gramotnosti

- Počítačová gramotnost
- Finanční gramotnost
- Mediální gramotnost
- Čtenářská gramotnost
- Funkční gramotnost

Informační gramotnost

gramotnosti pro 21. stol. - IG jako zaštitující termín

Klíčové kompetence

Od 70 let 20 století

Změna ve společnosti = **jaké vědomosti, dovednosti, postoje a návyky jsou zásadní**, aby byl člověk připravený na změny

Pět souborů klíčových kompetencí - (Rada Evropy - 1997)

- Politické a sociální kompetence
- Kompetence vztahující se k životu v multikulturní společnosti
- Kompetence vztahující se k zvládnutí ústní a písemné komunikace
- Kompetence spojené s objevením se společnosti informací
- Schopnost učit se po celý život

Klíčové kompetence

Lidské zdroje v České republice (úiv)

- komunikativní dovednosti, včetně znalosti cizích jazyků;
- personální a interpersonální dovednosti;
- schopnost řešit problémy a problémové situace;
- schopnost využívat při řešení problémů matematických postupů;
- schopnost *využívat informační technologie*, pracovat s informacemi

Zelená kniha (české vzdělávací politiky)

- schopnost se neustále *učit*, otevřenost, samostatnost;
- schopnost *řešit problémy*, činit závěry a dovednost syntetizovat;
- *sociální* dovednosti (kooperovat a týmově spolupracovat)
- *komunikační* kompetence
- schopnost všestranně *zpracovávat informace*;
- širší obecnou vědeckou a technickou vzdělanost;
- široké pochopení dalších problémů (životní prostředí, jiné kultury)

Informační gramotnost

První použití termínu - Paul Zurkowski (1974)

Spousta možností jak definovat

„je přesahem tradičního pojetí gramotnosti a je odezvou na revoluční dobu, ve které žijeme“ (Behrens, 1994)

„Informační gramotnost je schopnost efektivně vyhledávat a hodnotit informace vztahující se k určité potřebě“ (Behrens, 1994)

- Gramotnost pro 21. století
- Vývoj pojmu není ustálený
- Často zaměňováno s počítačovou gramotností
- Příbuzné termíny
(user education, information skills, library orientation, user training)

Definice informační gramotnosti

„Informačně gramotní lidé se naučili, jak se učit. Vědí, jak se učit, protože vědí, jak jsou znalosti pořádány, jak je možné informace vyhledat a využít je tak, aby se z nich mohli učit i ostatní. Jsou to lidé připravení pro celoživotní vzdělávání, protože mohou vždy najít informace potřebné k určitému rozhodnutí či k vyřešení daného úkolu.“

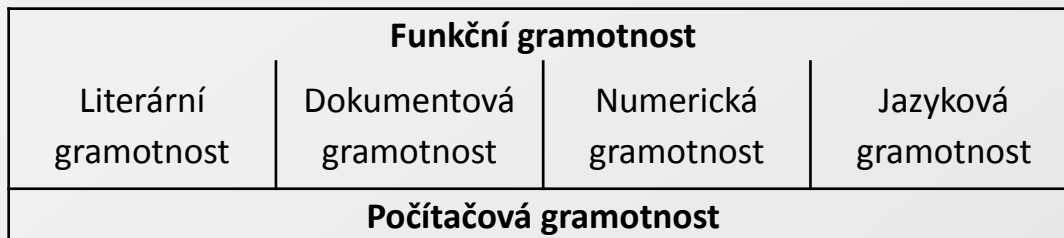
(ALA, 1989)

Definice informační gramotnosti

- the ability to solve information problems (ALA, 2000)
- is knowing when and why one *needs information*, *where to find it*, and *how to evaluate*, use and communicate it in an ethical manner (CLIP)
- a mean to “empower people in all walks of life to seek, evaluate, use and create information effectively to achieve their personal, social, occupational and educational goals” (Alexandria Proclamation, 2005)

IG dle IVIG AKVŠ ČR

informační gramotnost = funkční gramotnost + ICT gramotnost

+

Etický přístup a právní podvědomí

Kritika konceptu

- ❏ I úplné odmítnutí celé koncepce a pojmu jako takového.
- ❏ Termín nebyl nikdy přesně definován => neexistuje.
- ❏ Existenci řady standardů IG
- ❏ Neměřitelnost IG

Role knihoven

- Školní, vysokoškolské, veřejné, městské
- Pozice v rámci školy + podíl na chodu školy
- Změny v souvislosti s IV

- Dlouhá tradice - je na čem stavět (bibliographic instruction, library instruction, infromatická příprava)
- Nelze jen změnit obsah kurzů
- Odpoutat se od původního pojetí
- Prvky IV napříč osnovami a studijními
- Samostatné programy

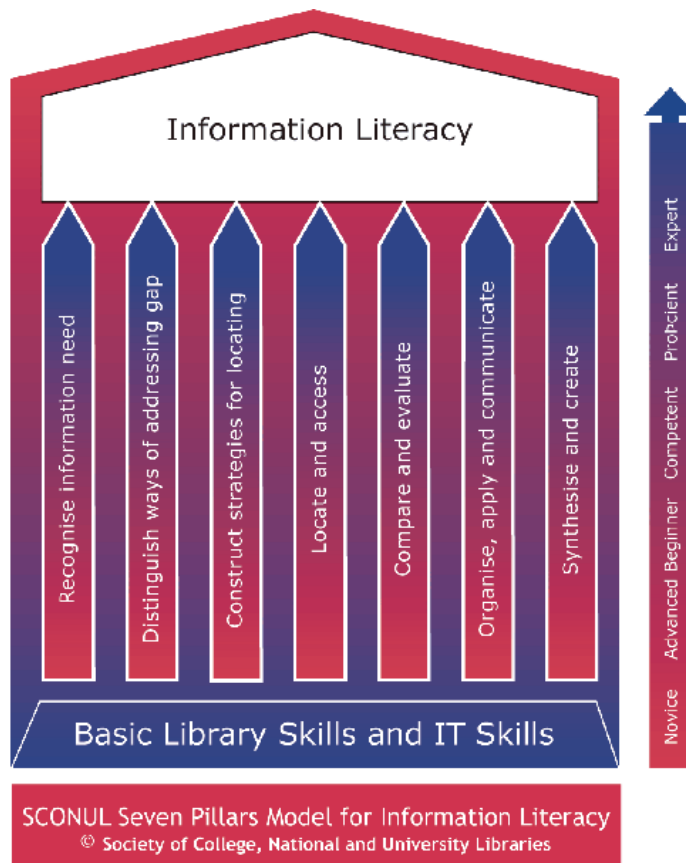
Změna v postavení knihovny

- Více než jen dostupný fond, mění se celková role knihovny
- Výchozí bod k informacím
- Jiný vztah k uživatelům - od pasivního nabízení informací k aktivnímu předávání
- Referenční a rešeršní služby - rozšiřuje se pole působnosti, nové služby
- I profesní růst knihovníků - třeba nových kompetencí (lektorské, pedagogické, didaktické, softskills atd)
- **Je toto místo pro konkurenci Google ?**

Modely informační gramotnosti

- Model = zobecněný obsah IG + metoda, způsob výuky
- Opakující se obsahy i metody, ale s jinými slovy
- Pomůcka pro systematickou rozvahu, co včlenit do obsahu výuky
- Modely, standardy = normativní, abstraktní pomůcky pro srovnání

The Seven Pillars of Information Literacy (SCONUL)

BIG6

1. Task Definition

- 1.1 Define the information problem
- 1.2 Identify information needed

2. Information Seeking Strategies

- 2.1 Determine all possible sources
- 2.2 Select the best sources

3. Location and Access

- 3.1 Locate sources (intellectually and physically)
- 3.2 Find information within sources

4. Use of Information

- 4.1 Engage (e.g., read, hear, view, touch)
- 4.2 Extract relevant information

5. Synthesis

- 5.1 Organize from multiple sources
- 5.2 Present the information

6. Evaluation

- 6.1 Judge the product (effectiveness)
- 6.2 Judge the process (efficiency)

PRAKTICKÝ ÚKOL

Vaším úkolem je přiřadit témata KPI11 správné kategorie modelu BIG6.

1. Definování problému a práce s tématem
2. Informační prameny
3. Informační instituce
4. Rešeršní strategie aneb Jak vyhledávat
5. Elektronické informační zdroje II: Odborné databáze na MU
6. Elektronické informační zdroje III: Volně dostupné odborné zdroje
7. Vyhledávání na internetu
8. Efektivní služby internetu
9. Hodnocení informací a informační etika
10. Jak správně citovat
11. Jak napsat odborný text

Standardy informační gramotnosti

- Používají se pro definování cílů, tvorbu sylabu a plánování výuky, měření kvality, hodnocení
- Slouží jako vodítko pro všechny aktéry v IG (akademici fakulty, knihovníci, další participující strany)
- Pro různé úrovně, specifické prostředí
- Obsahují měřitelné indikátory

ACRL standard

Information Literacy Competency Standards for Higher Education

Standard One

The information literate student **determines** the nature and extent of the information needed.

Standard Two

The information literate student **accesses** needed information effectively and efficiently.

Standard Three

The information literate student **evaluates** information and its sources **critically** and incorporates selected information into his or her **knowledge base** and value system.

Standard Four

The information literate student, individually or as a member of a group, **uses** information effectively to accomplish a specific purpose.

Standard Five

The information literate student **understands** many of the economic, legal, and social issues surrounding the use of information and accesses and uses information **ethically and legally**.

IFLA standard

A. ACCESS. The user accesses information effectively and efficiently

1. *Definition and articulation of the information need*

- Defines or recognizes the need for information
- Decides to do something to find the information
- Express and defines the information need
- Initiates the search process

2. *Location of information*

- Identifies and evaluates potential sources of information
- Develops search strategies
- Accesses the selected information sources
- Selects and retrieves the located information

IFLA standard

B. EVALUATION. The user evaluates information critically and competently

1. *Assessment of information*

- Analyzes, examines, and extracts information
- Generalizes and interprets information
- Selects and synthesizes information
- Evaluates accuracy and relevance of the retrieved information

2. *Organization of information*

- Arranges and categorizes information
- Groups and organizes the retrieved information
- Determines which is the best and most useful information

IFLA standard

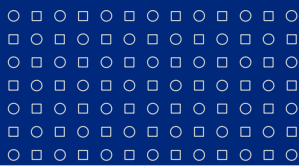
C. USE. The user applies/uses information accurately and creatively

1. Use of information

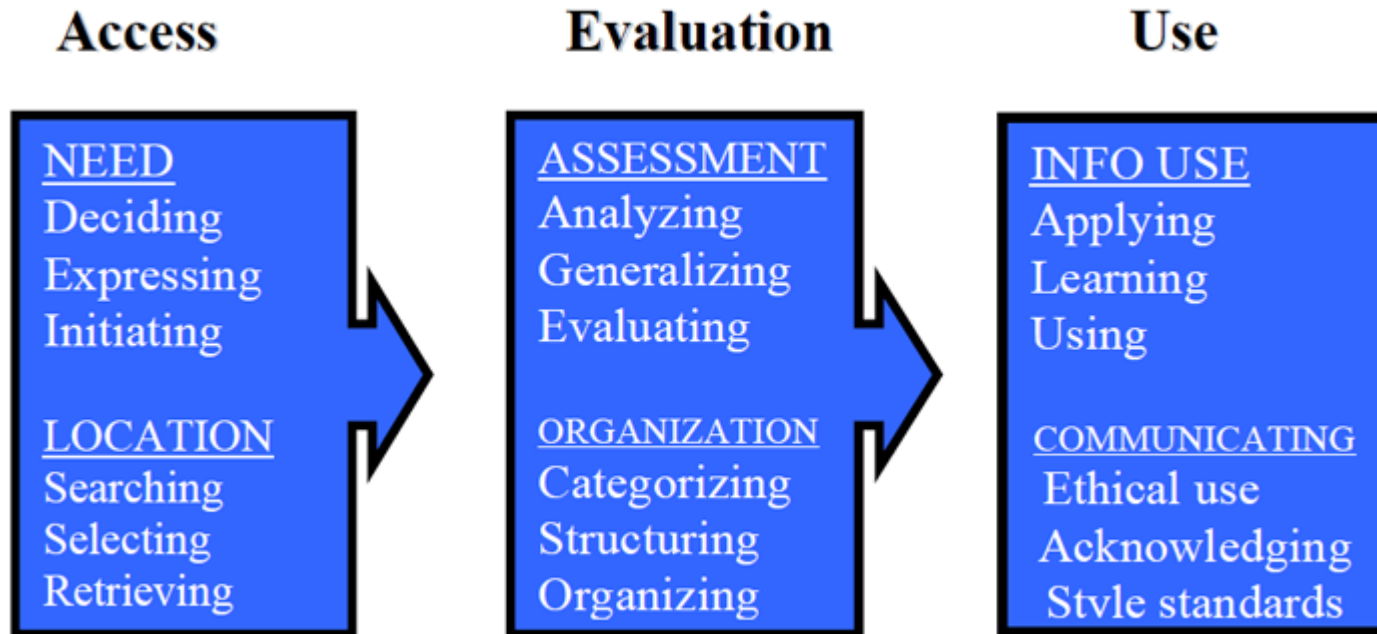
- Finds new ways to communicate, present and use information
- Applies the retrieved information
- Learns or internalizes information as personal knowledge
- Presents the information product

2. Communication and ethical use of information

- Understands ethical use of information
- Respects the legal use of information
- Communicates the learning product with acknowledgement of intellectual property
- Uses the relevant acknowledgement style standards

IFLA standard

Standard informační gramotnosti vysokoškolského studenta

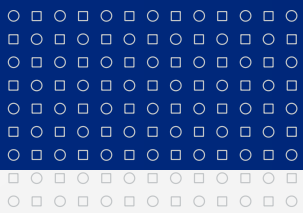
Týkají se pouze jeho studia a odborné práce v oboru. V tomto smyslu informačně gramotný vysokoškolský student:

- je schopen **porozumět odborným textům** svého studijního oboru, **abstrahovat** z nich podstatné myšlenky a zároveň sám **psát odborné texty** s využitím poznatků z informačních zdrojů, které **cituje** s ohledem na autorský zákon a podle zásad tvorby bibliografických citací,
- **zná a sleduje klíčové informační zdroje** svého studijního oboru, na základě pokročilých způsobů vyhledávání a s ohledem na právní i morální aspekty této činnosti z nich umí **získat relevantní informace** a takto vyhledané informace různého typu a formátu organizuje a uchovává pro další využití při své odborné práci,

Standard informační gramotnosti vysokoškolského studenta

- **využívá prameny** numerických a technických informací, vyhledává a zpracovává numerická a technická data a používá je při své odborné práci,
- **ovládá mateřský jazyk** a dokáže se v něm **slovně i písemně vyjadřovat**, zná a používá odbornou terminologii svého studijního oboru v mateřském i cizím jazyce, zejména **angličtině**, na úrovni potřebné k práci s odbornými s odbornými informačními zdroji a komunikaci v rámci komunity daného oboru,
- používá běžně dostupné **informační a komunikační technologie** potřebné k vyhledání, získání, zpracování a prezentaci informací (různého typu a formátu), které se týkají jeho studia a odborné práce,
- je si vědom **morálních a právních aspektů** využívání informací a pracuje s informacemi v souladu s autorskou etikou a autorským právem.

© 2004, 2007 Odborná komise IVIG Asociace knihoven vysokých škol ČR

Těším se na příště

Hezký víkend

